

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto III.

Ljubljana, meseca sušca 1907.

Štev. 12.

VSEBINA:

Dr. Henrik Tuma: Nekoliko besedij o organizaciji naših študij.

Ivan Lah: Naše šolske knjižnice.

Vojeslav Motè: Kratak pregled poljskega slovstva.



Narodno-radikalno dijaštvo. Piše *Korotanski.*

Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.



Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.



Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec.** — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Odbor podpornega društva »Radogoj« je izvolil g. dr. Gregorja Žerjavo svojim tajnikom.

Profesorska mesta. Na deželni gimnaziji v Ptujju je razpisano za šolsko leto 1907/1908 mesto suplenta za klasično filologijo kot glavni in nemščino kot stranski predmet.

Prva slovenska doktorica je gđna Eleonora Jenkova, ki je pretekli mesec promovirala na peterburškem vseučilišču doktorjem vsega zdravilstva. Čestitamo!

Starešine »Slovenije«. Zadnjič je pomotoma izostalo med imeni slovenijanskih starešin ime prof. Antona Peterlina v Kranju, ki je postal tudi društveni starešina. Na novo je pristopil g. Anton Lovše, suplent na c. kr. I. drž. gimn. v Ljubljani.

V odseku slov. graških akademikov so podali zastopniki akademičnega društva »Tabor« izjavo, v kateri naglašajo, da se tako dolgo ne morejo vdeleževati sej tega odseka, dokler ne podajo zastopniki akademičnega društva »Triglav« primernih pojasnil in zadoščenja za surovo obnašanje nekaterih Triglavov napram članom akademičnega društva »Tabor«. Zastopnik »Triglava« je obljubil zadevo »preiskati« (žvižgajo pa o tem že vrabci na graških strehah). Vederemo.

Pravda za blagajniško knjigo. Vsem, ki se zanimajo za dosedaj enoletne, brezuspešne poskuse odbora akad. podr. C. i. M. v Gradcu, dobiti od starega odbora blagajniško knjigo in denar, bodi povedano, da se tudi sodnijsko postopanje ne obnese prav. Pri prvi obravnavi proti bivšemu predsedniku Tajnšek, kot zastopniku starega odbora, ni dosegel predsednik akad. podružnice ničesar, ker je g. Tajnšek navzlic temu, da ima razsodbo c. kr. namestnije v Gradcu v žepu, negiral aktivno legitimacijo t. Stiblerja — nakar se je obravnava preložila, da si poskrbi t. Stibler potrebni legitimacij. Nam se zdi škoda denarja, ki ga bo moral plačati g. Tajnšek za take dovtipe — naj bi si n. pr. rajše kupil karto v orfej in gledališče.

Izzivanje nemških profesorjev. V novejšem času postajajo nemški profesorji nad Spodnjem Stajerskem vedno bolj predrzni in skušajo delovati v šoli in izven nje za »sveto nemško stvar«. Ko je imel nek dijak v Celju šolsko knjigo zavito v papir, na katerega je napisal slovensko besedico »Zgodovina«, je smatral prof. Lex to za izzivanje in ukazal dijaku, da je moral pred njegovimi očmi odstraniti slovenski napis. — V Mariboru pa je slišal prof. H. — ki je znan radi denunciranja — da je govoril nek dijak v trgovini slovenski. Slovenske besede so vročekrvnemu Germanu, ki je slučajno prišel za dijakom v trgovino, tako razburile kri, da je jel v sveti jezi z »logično doslednostjo« dokazovati slovenskemu dijaku, da je Maribor nemško mesto in da mora zato tam vsakdo nemški ne-le znati ampak tudi vedno govoriti itd. Kaj, ko bi se ta gospod raje bolj brigal za svoje šolske predmete kakor za narodnost dijakov?

Vzorno vzgajališče. V mariborskem dijaškem semenišču pa vladajo naravnost škandalozne razmere. Nekoliko »intimnih« je objavila »Omladina« že lansko leto; sedaj hočemo drugič pogledati za kulise. Zjutraj morajo gojenci vstajati ob petih (drugače jih prefekt vlačí iz postelj!) ter iti potem, površno opravljeni v ledenomrzlo kapelo, kjer morajo prečepeti po tri četrt ure. Ni čuda, ako si kdo pri tem nakoplje bolezen za vse življenje — pa saj se gre za božjo čast! Umivajo se dijaki v skupnih umivalnikih in je sploh pri umivalnih posodah vse nesnažno in nehigijenično. Nizke temperature so v semenišču sploh priljubljene, zato skrbi tudi semeniška kuhinja, ki daje dijakom za zajutrek mrzlo mleko, ki je — menda po reku: *αριστον τὸ ψυχρὸν* — največkrat zredčeno z vodo. Sicer prihaja mleko s škof. posestva v naravnem stanju, a semeniška kuhinja skrbi za »izboljšanje«. Če je kdo celo tako renitenten, da se brani piti to brozgo, dobi — post. Ravnatelj

DR. HENRIK TUMA :

NEKOLIKO BESEDIJ O ORGANIZACIJI NAŠIH ŠTUDIJ.

O mladina« se je lotita s hvalevredno vnemo statistike dislokacije naših inteligentov. Značilno je itak, da se je ona lotila tega dela in ne kak osrednji organ političnega vodstva! Prinesla je že nekoliko lepo razvrščenih tabel, le bojim se, da ne bi imeli dovolj stalno organizovane »statistične komisije« in da delo ne zaspi, kakor rado vse pri nas. Da se to ne zgodi, morale bi biti statistične tabele gotove vsako leto ali že pričetkom ali koncem akademičnega leta in morala bi se stalno sestaviti za to »statistična komisija«. Statistične tablice naj se objavljajo, kedar izdelane po kronovinah, in konečno združijo razpregledno v eno samo. Akademična društva v Pragi, Dunaju in Gradcu kakor dotična ferijalna društva, bi morala sprejeti nabiranje statističnega gradiva kot obligatno delo in se v to po občnih zborih ali dotičnih odborih formalno vezati.*)

No, kar bi rad danes podtaknil, ni ravno ta statistika, ampak notranja reforma naših študij, na katero seveda ne smemo čakati, da nam pride od zgoraj.

Mislim na pogubonosni vpliv germaniziranega učnega gradiva in učil.

Učimo se skoro izključno iz knjig, iz katerih veje čista germanska kultura. To nas zavaja in poraža! V zgodovini n. pr. se učimo iz knjig in še bolj iz žive besede »naših« profesorjev takozvanega slovenskega mišljenja gorostasne neresnice, da je bila bitka na Lechu l. 955. in zmaga Otona Velikega nad Madjari velikanska sreča za vso Evropo — dočim je bila le rešitev Germanstva in poguba Slovanstva. Proti divjim Madjarom nas ščujejo germanske knjige in morda še bolj iz njih izučeni slovenski profesor, ki povdarja, kako so nas Madjari oplenili in zaslužnili in kako nas je rešil nemški meč in latinsko krščanstvo. In vendar bi z zmago Madjarov nedvojbeno mi Slovenci ohranili svoje prvotne narodne meje. Oton Veliki bi ne imel niti časa niti vojske, vreči se po porazu Madjarov na severne Slované. Po Lechu bi ne bilo Replanskega poraza! Kakor se je

*) Pripominjamo, da smatra eksekutiva nar.-rad. dijaštva dijaško stanovsko statistiko za eno svojih prvih nalog in da se dotično delo redno izvršuje. Statistiko akademičnega uradništva pa menda prevzame podporno društvo »Radogoj«, dokler je ne prevzame v svoj delokrog poklicanejši organ, namreč bodoči narodni svet, ki bo pač moral voditi podrobno stanovsko in narodno statistiko vsega prebivalstva na Slovenskem.

finski Bolgar zamesil med stare slovenske naseljence, isto bi se bilo zgodilo z Madjari med nami. Primesek finskega plemena bi našo kri organizatorno le okreplil. Kakor se nas uči napačno na ravno navedenem eklatantnem primeru, tako se vrši germanizacija našega mišljenja potom cele zgodovine. In dubiis velja vedno germanska verzija in z znanstvenega stališča popolnoma enakovredna slovenska verzija druge smeri se navadno ne omenja ali bagatelizuje. Proti Turkom napolnjujejo mlada srca s studom in sovraštvom! In vendar je bil turški jarem jez proti raznarodovanju, rešil je i Madjare i Srbe i Hrvate i deloma tudi nas. German in Italijan je prinesel sicer svojo kulturo, a odrezal je povsodi slovansko šibo in vcepil svojo nanjo. Kjer nas je podjarmil German in Italijan, tam smo izginili, dočim so ohranili Slovani pod turškim jarmom vso svojo narodno svežost.

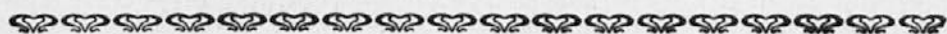
V filologiji je zavzemal Miklošič komodno stališče: kar ni matematično gotovo naše, pustimo raje drugim. V slovstvu nas kar napaja germanska krasota in lepota — kar je slovanskega, prihaja v poštev le s stališča zapadne — germanske kritike. Naša mladina, ko pride iz srednje šole, ne zna čitati cirilice — no, saj jo i profesorji še-le malo znajo. Kot akademikom jim je premučno začeti z azbuko in vsi zakladi ruske literature so postavljeni tako na zadnje mesto. Slovenska in germanska filologija sta skoraj neločljivi — za komparativne študije italijansko-finsko-slovanske se ima le malo ali nič smisla. Že pri marsikaterem mladem filologu sem naletel na gorečo željo, obiskati nemške biblioteke in študirati nemške dokumente. Arhivi oglejski, severne Italije, Madjarske in Orijenta zaman čakajo slovenskega učenjaka. Daleč črez Tagliamento in do gor nad Piave segajo slovenski sledovi. Kdo jih je še kedaj zasledoval? Vsa madjarska kultura je vznikla iz naše, madjarska administracija in konstitucija se je razvijala na naši. Staroslovensko pravo bi se dalo rekonstruirati le iz madjarskega; kdo za boga se gre učiti madjarski? Tako rijemo v germanstvo, da se zarinemo vanj in ne vidimo več ne sebe ne soseščine. Hrvatska, srbska, bolgarska zgodovina, zemljepisje, socijalni, kulturni in ekonomični položaj so nam tuji. Ne neopravičeno nam je Tresić-Pavičić še l. 1906 očital, da ni niti enega Slovenca na zagrebški univerzi. Da se nikdo ne izgubi v Budimpešto, Belgrad in Sofijo, se pač po sebi razume! Kedar je vprašanje kruha rešeno, nas žene vnetost za »pristno« vedo na nemške univerze. Odganja nas od vzhoda v srednji šoli vzgojena antipatija. Posebno zgodovinarji in filologi v tem največ greše; dasi i pravniki raje brskajo latinske in saksonske kodekse, nego bi se pečali s staroslovanskim a kaj še slovenskim pravom. Niti vendarle ogromnega že nabranega gradiva ruskega, poljskega, srbsko-hrvatskega se nikdo ne loti.

Zaman se nam je izgovarjati vedno in vedno na borbo za vsakdanji kruh. Kakor mōra nas tlači ta misel in nas ponižuje, ne le za časa akademičnega življenja, ampak še huje posledice provzročuje s tem, da se naši inteligentje, ko so prišli do kruha, polené. Iz samo sebe pomilujoče mladine postane nam filistersko, pedantično, birokratsko orodje za germanizatorski vladni aparat.

Sem nasprotno mnenja, da neprestano delo za višjimi cilji našo akademično mladino očvrsti in jo tudi poprej dovede do boljše eksistence. Imam ravno pred očmi oni del naše omladine, ki ne sedi čmerno za učno knjigo svoje stroke, ampak se je vrgla odločno v boj za aktualnimi življenjskimi vprašanji. V tem boju je dvignila sebe in si tudi pridobila boljše eksistenco i za časa študij.

Ali ne obodri že dosedanji uspeh akademične mladine za daljši še odločnejši, vstrajnejši nastop? Ali ni opozorila vso slovensko javnost ná-se? Ali ni plod nje možatega nastopa živahno gibanje med slovenskimi profesorji, zanimanje političnih krogov in laskanje političnih voditeljev? Po drugi strani neuspeh »Slovenskega Tehnika« kaže akademični mladini, da mora žal prihajati inicijativa še vedno le od njene strani. Na sebi krasno in praktično zasnovano podjetje hira in propada radi ravnodušnosti tehnikov, ki imajo že svojo pozicijo. Namesto, da bi vsak izmed njih saj enkrat na en ali dva meseca napisal aktualen članek, se ali apatično odstranjajo ali pa plitko kritikujejo podjetje »nezrele mladine«. Ako »Slovenski Tehnik« v kratkem propade, bo to krivda naših filisterskih, birokratičnih tehnikov doma. Izgovarjajo se morda, da je započetje »Slov. Tehnika« premalo praktično. Dobro, zakaj pa niso oni praktiki se poprijeli stvari kot izkušeni strokovnjaki, ki ne poznajo samo teorije, ampak tudi naše potrebe in sile. Kako pa to, da puste, da iščejo po naši domovini vodne sile nemški in švicarski tehniki? Ako se ne čutijo poklicanim zanimati slovenske denarne zavode za izkoriščanje vodnih sil in sami aktivno prevzeti vodstvo organizacije naših kapitalov v tehnične svrhe, ako se že sami ne upajo ustanavljati delniških družb, kakor se to upajo nemški in italijanski inženirji, naj vsaj teoretično razpravljajo in opozore naš tehnični naraščaj na prava pota in določene cilje!

Ostaja torej še vedno dolžnost mladini nastopati agitatorno. Posamezni neuspehi je ne smejo strašiti, pokazala je sijajno svojo moč za kratke dobe svojega nastopa in obudila energije. V tej zavesti se moramo lotiti tudi reforme študij naših vseučiliščnikov v smeri razvoja naše slovenske individualnosti!



IVAN LAH:

NAŠE ŠOLSKE KNJIŽNICE.

Ustanavljanje knjižnic na vseh koncih in krajih naše domovine kaže, da smo se prepričali o njih veliki potrebi. Knjižnice so ljudstvu vir izobrazbe. Vsaka javna ljudska knjižnica pa mora imeti svojo predhodnico v šolski knjižnici; kakor je šola priprava za življenje, tako mora šolska knjižnica usposobiti človeka, da nadaljuje potem, ko je dokončal šolo, svoje izobraževanje v javni knjižnici. Šolska knjižnica ima torej namen: buditi v otroku ljubezen do knjige, vzbuditi v mladem človeku

zanimanje za razna vprašanja, napolniti mladini dušo z željo po izobrazbi, in ji dati smisel za vse, kar je lepega in visokega, za umetnost. Zastonj in brez pomena bi nam namreč stale knjižnice, ko bi ljudstvo ne čitalo knjig, ali ko bi jih čitalo samo za zabavo.

Da more knjižnica odgovarjati svojemu namenu in s tem utrdi svoj pomen v narodu, v to treba ljudi vzgajati s šolsko knjižnico. In zato so šolske knjižnice tako velikega pomena in šolstvo brez dobrih šolskih knjižnic ne spolni niti pol svojega namena. Kaj namreč pomaga človeka naučiti pisati in brati, ako mu ob enem ne pokažem, da sem mu s tem odprl pot k knjigi, da sem mu s tem odprl nov svet, kjer oplemeni svojega duha ter dobi odgovor na vprašanja, ki ga vsak dan obdajajo.

Opaža se, da na kmetih več čitajo stari ljudje, ki so se sami brati naučili, nego mlajši, ki so hodili v šolo: Zakaj najdemo mlade ljudi pri 20. letih, ki so hodili od šestega do dvanajstega leta v šolo in ne znajo niti pisati niti brati in zakaj opažamo ravno pri tej vrsti ljudi največ surovosti? Kriva je temu največkrat šola brez dobre šolske knjižnice. Čisto psihologično je to umljivo. Stari človek, ki se je sam brati naučil, učil se je zato, da bi znal čitati. Njega je zanimalo, kaj se v »bukvah druka«. Knjige in časopisi, to je bilo zanj nekaj novega. Stari človek je čutil, da mu ima nadomestiti knjiga ustno pripovedovanje, zato jo je z zanimanjem jemal v roko ter čital z vso pazljivostjo. — Iz šol pa je prišel nov zarod. Ne zanimanje, dolžnost ga je gnala v šolo. Pisati in brati se je naučil, nekaj računati, in s tem je izpolnil to, kar je moral. Predno je prišel iz šole, je že izgubil zanimanje za to, za kar je šola ustanovljena. Šola mu ni dala veselja do čitanja, morda mu ga je celo vzela. Zakaj? Zato, ker mu ni dala knjige, da bi mu s tem dokazala, da knjiga ni mučilnica ampak zaklad, ki ga treba samo dvigniti.

Pravimo, da naše ljudstvo rado čita. Ne oporekam, a priznati mi morate, da današnja mladina mnogo premalo čita. Vse brutalnosti in surovosti pri mladih fantih so posledica pomanjkljivosti naše šolske vzgoje. Nečem se dotikati naše šolske metode in pedagogike. Niti šola niti pedagogika ni vsemogočna. Že po naravi nimajo vsi otroci jednakega značaja in istih zmožnostij. A eno smemo in moramo zahtevati od vsake vzgoje in od vsake šole: buditi zanimanje za čitanje. Vsaka prava vzgoja mora to doseči. Učitelj-vzgojitelj mora biti psiholog, poznati mora dušo vsakega posameznega učenca ter temu primerno nanj uplivati.

Ko bi danes pregledali naše šolske knjižnice, ne vem, kako bi nas uspeh zadovoljil. Če priznavamo šolskim knjižnicam oni pomen, ki smo ga navedli zgoraj, bi bili najbrž presenečeni. Večinoma se smatra šolsko knjižnico za nepotrebno, v mnogih krajih je ni, v mnogih je varno zaprta, da bi otroci knjig ne skazili, drugod obstoji iz starih „Vrtcev“ in nekaj drugih pozabljenih knjig. Knjižnice pa, ki bi odgovarjala potrebam moderne šole in vzgoje, bi morda ne dobili. In niso samo šolska vodstva temu kriva, dasi bi se moglo v nekaterih krajih več zahtevati. Vemo, da se marsikje učiteljstvo ne

zaveda te svoje dolžnosti, da nudi otrokom premalo duševne hrane, to se pravi, da ne napolni z duhom forme, ki jo je dala šola. Kaj čuda, da počasi forma brez duha izgine ali ostane mrtva.

Po šolski knjižnici bi si nadzornik najlažje napravil pojem o smislu vzgoje na zavodu. Po tem, kaj in koliko so otroci čitali, bi spoznal vrednost vzgoje. — Priznavam, da učiteljstvo ni edino krivo teh nedostatkov, kajti prav tako važno ulogo igrata tu dva druga faktorja, namreč: 1. pomanjkanje denarnih sredstev in 2. pomanjkanje knjig.

»Tu tiči zajec«, si je mislil vsak. Da, res, a še bolj v naši brezsmiselnosti za vzgojo in v lenobi za delo. Toda k stvari! Denarja manjka za take stvari od strani krajnih šolskih svetov in — založništva ni. Oboje bo in mora biti, ko premagamo drugo zapreko: Treba je knjig. Treba je pri nas knjig na celi črti. To uvidi vsak, kdor je kdaj ustanavljal knjižnice. In treba je predvsem dobrih knjig za mladino. Za to so drugod dobro skrbeli. Vzemimo Čehe, ki bodo, kar se narodne vzgoje tiče, skoraj prvi narod na svetu. V Pragi je posebno društvo za pospeševanje smisla do umetnosti med mladino. Založniki konkurirajo, kdo izda več krasnejših knjig za mladino, pisateljsko društvo »Maj« izdaja knjige in list »Noviny Mladeže«, da ne naštevam nešteti drugih listov. Kaka težava je potem napraviti lepe šolske knjižnice, ko je knjig v preostajanju. (Na Češkem ima tudi vsaka družina svojo knjižnico, česar pri nas niti v inteligentnih družinah ne najdemo.) Ni se torej čuditi visokemu duševnemu nivôju, velikemu smislu za umetnost, gledališče itd., ki ga opažamo pri Čehih. Vzrok vsemu temu leži v njih vzgoji. V istem smislu je treba torej tudi pri nas začeti. Začeti je treba izdajati knjige. S tem mislimo na znotraj in na zunaj umetniško dovršene knjige, ki jih vzame otrok z veseljem v roke. Lepa knjiga budi posebno pri otroku ljubezen do sebe. Izdaje nekaterih boljših mladinskih del pri nas pa so naravnost škandalozne. Današnje šolske knjižnice polnijo večinoma neokusno izdane knjige iz slavnoznane Giontinijeve založbe. Tipografija je dosegla sedaj tako stopinjo popolnosti, da se dobi lahko za mal denar lepo knjigo. In taka knjiga budi v otroku veselje do sebe. Do zdaj je tem smislu izdanih le par del. Slavne Andersenove pravljice imamo še sedaj v prvotni Erjavčevi izdaji, da ne omenjamo drugih (Robinsona, Babice itd.) Zakaj? Zato, ker smo čakali, kaj nam prineso založniki. V zadnjem času smo se začeli nekako zavedati, da je naša dolžnost skrbeti za mladinsko literaturo. S sramoto si moramo priznati, da je nas najprej moral na to opozoriti Čeh Jan Lego, ki je zbral požrtovalno nekaj denarja, ki se je razpisoval kot nagrade. Ali bomo že skoro znali skrbeti sami za sebe? Ali bomo zagledali v mladini tisto silo, ki jo moramo gojiti s celo ljubeznijo, da bo stala silna v bran težkim časom?

Spopolniti moramo torej na celi črti vrzeli — v književnosti in v knjižnicah. Dolžnost »Šolske Matice« in »Mohorjeve družbe« bi bila, izdati vsako leto dobro mladeniško knjigo. Isto hoče delati »Nar. Založba«. Povdarjamo vnovič, da naj imajo knjige, ki so namenjene mladini, kolikor

mogoče lepo obliko in bodo ilustrovane. Češka založništva se odlikujejo po krasnih ilustracijah in v slučaju prevodov bi jih brezdvomno prepustila za mal denar našim založnikom.

Preidem k praktičnim nasvetom :

Za otroke, ki še ne znajo čitati, imamo le par zbirk s slikami — večinoma si moramo pomagati z nemškimi. Temu je treba odpomoci. Slike so za otroka velikega pomena, ker pospešujejo mišljenje, vstvarjajo prve pojme, ki se vtisnejo otroku globoko v spomin in s tem olajšajo učenje v šoli. En sam seznam mi kaže 26 zbirk te vrste za češko deco.

Za otroke od 5. do 7. leta so knjige s podobami in verzi, tako, da je v podobi več povedano nego v besedi. Isti seznam mi kaže 51 čeških del te vrste. Cela priroda s svojimi čari se tu pokaže otroku ter mu budi zanimanje, ki se na izprehodih spopolni. Spomladi vidi dete v prirodi, kar je gledalo po zimi na sliki.

Doba od 8. do 11. leta je doba bajke — življena priroda. Ta del je v našem mladeniškem slovstvu najbolj zanemarjen. In vendar je bajka najbolj zmožna v tej dobi zadostiti umetniški zahtevi mlade duše. Bajka je nastala v naivni otroški dobi naroda, ona je vzrastla z narodom in je ostanek mladega, naravnega mišljenja o prirodi. Zato tudi odgovarja naivni otroški dobi. Treba je torej, da postanejo pred vsem naše narodne pravljice in bajke (ilustrirane v narodnem duhu) dostopne naši mladini — potem sploh slovanske bajke in pravljice iz zbirk našega Valjavca, Erbena, Afanasjeva, V. Karadžića, Vl. Wojcickega. Za temi naj pridejo bajke in pravljice Andersena, Bož. Němcove, Tolstega, Kraszewskega. K temu je potreba primerne zbirke slik in epizod iz naše in slovanske zgodovine (ne à la: Junaki i. dr.). V to dobo spadajo tudi Ezopove basni. Treba je dalje primerne šolske izdaje Slomškovih spisov za mladino.*) Istotako je treba novih izdaj večjih pravljic in povestij, kot so slavni »Repoštev«, »Potovanje v Liliput«, »Robinson«, »Don Quixote«, »Tisoč in jedna noč«.

Največje pozornosti je treba v dobi od 12. do 15. leta, ko otrok najbolj zahrepeni po knjigah. Tu mu je treba dati knjig, ki mu vcepijo v srce stalno ljubezen do knjige. Otrok je prešel iz dežele bajk. Zanima ga realni svet, domovina, zemlja, zgodovina. Mi še danes nimamo primerne zgodovine slov. naroda za otroke. Nimamo zgodovine pisane tako, da bi otrok, ki jo bere, vzljubil to zgodovino, ker je zgodovina njegovega naroda, da bi vzljubil zemljo, ki je prestala to zgodovino. Skrito in brez pomena mu ostane vse, edino, kar morda sliši je: mi smo narod brez zgodovine. Oj, mi pedagogi! Dečka v tej dobi najbolj zanima svet, tujina, narodi. Treba je zadostiti tudi temu zanimanju. Čehi imajo krasno ilustrirano izdanje češke zemlje, vsaka posebnost, vsak kot je opisan in naslikan. Celo delo tvori več velikih zvezkov in je salonska knjiga v družini. Ne omenjam neštetihih ilustriranih izdaj zgodovine za otroke, ki navdahne mladega Čeha

*) Baje se je to tudi svetovalo Mohorjevi družbi, a tam menda bolj skrbe za stare molitvenike nego za mladino.

z onim ponosom, ki se mu čita z obraza pri misli: jaz sem Čeh. In ta ponos in a svoj pomen, ker je trajen. Ne govorim, kako je s tem pri nas. Zaleteli so se v tej dobi na »staro kramo« ter si z indijanaricami in drugimi sedaj tudi že v slovenskem jeziku dostopnimi budalostmi kazili okus za pravo umetnost ter izgubljali veselje do lepe knjige. Karl May je v tej dobi najnevarnejše čtivo, njemu nasproti moramo postaviti Julija Vernea. Dozdaj imamo edino njegovo »V 80 dneh okoli sveta«. Skrajni čas je, da postane Julij Verne del naše mladinske literature. Čehi imajo celega, krasno ilustrirano. Tudi druga klasična dela svetovnih literatur morajo postati naša last. S to dobo pa se odpre mladeniču naša in svetovna literatura. Ako smo mu vzbudili do te dobe veselje do čitanja, mu ostane knjiga dobra prijateljica skozi celo življenje.

Upamo, da poklicani faktorji ne bodo prezrli naših nasvetov. »Mohorjeva družba«, ki ima toliko denarja za razne »Zgodbe« in za »Naše cesarje«, naj izda celoten ilustriran popis »Slovenske zemlje«, v obliki »Zgodb« ali še večji. S tem postavi narodu kulturni kamen. To je njeno delo, njena dolžnost, čeprav to ni zapisano v statutih. Mesto molitvenika naj izdaja prevode — ali pa knjižnico za mladino. »Šolska Matica« in »Nar. Založba« pa naj poskrbita, da se spopolnijo druge vrzeli. Drugih delavcev ne bo manjkalo. Upamo na naše učiteljstvo, ki je pokazalo dovolj smisla za delo in organizacijo. Olajšali bodo s tem vzgojo sami sebi, kajti šolska knjižnica bo vzbujala v mladini ljubezen do učenja. Šola in šolska knjižnica se med seboj spopolnjeti in brez šolske knjižnice je šola brez življenske sile ali boljše, sila brez življenja. Zato: več in boljše mladinske literature!



VOJESLAV MOLE.

KRATEK PREGLED POLJSKEGA SLOVSTVA.

(Konec.)

Veliki duhovi so imeli male epigone. Bogdan Zaleski je pel o svoji rodni Ukrajini. V zgodnji mladosti je čul doma pripovedovati o slavni minulosti svoje domovine, o kozakih, o Hmelnickem, o zaporoškem Siču. In pel je o tej slavi svoje majke-zemlje, popisoval njeno krasoto v mehkih, nežnih barvah, ubiral je tožne strune kakor kak teorbanist.

Nastopali so še drugi: Severin Goščinski, Mavricij Gosławski, Odyniec, Chodźko, Witwicki, Frančišek Morawski, Bielowski, Hołowinski, Korzeniowski i. dr., a nihče od teh se ni povzpел visoko.

Vsega mesijanizma se je otesel Kornel Ujejski, udaril v domoljubne strune in zapel kot triindvajsetleten mladenič »Jeremijeve tožbe«, pesmi, ki opevajo v čudovitih akordih prerokovo bol — bol nad zatirano domovino. Med temi »Tožbami« je tudi pesem »Z dymem pożarów«..., ki je postala narodna himna. Pozneje je še izdal »Biblijske melodije«, »Interpretacije Chopina«, a njegovo glavno delo so vendar »Jeremijeve tožbe«.

V istem času je deloval tudi Wincenty Pol, najznačilnejši zastopnik one dobe. V priprosti obliki narodne pesmi je zložil »Janušove pesmi«, bil je sprva demokrat, a se je spreobrnil in postal pesnik plemstva in njegovih tradicij. Njegovo najznamenitejše delo je rapsodija »Mohort«.

Dva ljudska pesnika sta bila Władisław Syrokomla (Ludovik Kondratowicz) in Teofil Lenartowicz. Prvi se je poskušal najprej v epiki, a bil je le lirik. Pel je samo o svoji ljubljeni Litvi, o belih hišicah, skritih med zelenjem, o davnih legendah. Tudi Lenartowicz je dosegel uspeh le s svojimi narodnimi pesmami. A niso bile otožne, kakor Kondratowiczeve, ampak vesele, polne življenja. Njegovo najuspelejše epsko delo je »Boj pri Raclavicah«.

Z zastarelimi nazori je nastopil med to množico grof Henrik Rzewnski, nasprotoval je vsakim demokratičnim težnjam, priporočal združitev z Rusi. Visoko se je povzpel v zgodovinskem romanu.

Veliki pesniki so umolknili in bilo je dolgo vse tiho na poljskem Parnasu. Tu je vstal mož, ki je sam dovršil delo cele generacije — spisal je vsega skupaj približno 700 zvezkov — Józef Ignacij Kraszewski. Ustvaril je sam celo biblioteko in dal svojemu narodu literaturo. Pisal je romane, zgodovinske in novodobne, pesmi, igrokaze, mladinske spise, basni, potopise, memoare, knjige za ljudstvo — arheološke, filozofske, narodopisne in zgodovinske. Bil je politik, žurnalist in slikar. Seveda ni moglo biti potemtakem vse, kar je napisal, enako dobro, a svojemu ljudstvu je hotel dati izobrazbe in to se mu je posrečilo. In romani »Resurrecturi«, »Morituri«, »Ulana« so biseri umetnosti. Poslovenjena je njegova »Koča za vasjo«.

Še par drugih ljudij je bilo, ki so delali z isto tendenco: Teodor Tomaż Jeż, Jan Zacharyasiewicz, Kaczkowski, Morzkowska, i. dr.; a vse pisatelje, ki so nastopili v šestdesetih letih minulega stoletja, prekaša Eliza Orzeszkowa.

Sprva je bila zagovornica ženske emancipacije in risala s spretnim peresom trpljenje žene in njeno brezbrambenost. V začetku se je zgubljala v tiradah in frazah, a ko se je njen slog umiril in ublažil, je pokazala svojo silno moč. Zanimala se je za vse ponižane in preganjane in pisala povesti iz življenja poljskih židov in revnih kmetov, iz osredja nižjega plemstva, povest iz židovskega življenja v Rimu pod Vespazijanom in širila v svojih delih napredne, svobodne misli. In še sedaj, ko je že praznovala štiridesetletnico svojega pisateljjevanja, javnost komaj pričakuje vsakega njenega novega spisa.

Orzeszkovi stoji ob strani Henrik Sienkiewicz, slavni pisatelj zgodovinskih, družinskih, psiholoških romanov, realističnih skic in novel. Ta je pri nas dovolj poznan in morda ga slovenska javnost radi tega, ker ne pozna drugih poljskih umotvorov, veliko precenjuje. Vzgojil si je celo vrsto posnemovalcev in učencev, znana sta zlasti Choinski in Krechowicki, a mojstra ni dosegel nobeden.

Prijateljem „Omladine“!

Prosimo svoje cenjene naročnike in prijatelje „Omladine“, da nam blagovolijo napisati na ta obrazec naslove svojih znancev, ki bi se utegnili naročiti na „Omladino“, ali pa naslove eventuelno že pridobljenih novih naročnikov. Tako izpolnjeni list naj nam dobrohotno vrnejo s trvinarsko znamko v odprtem zavitku.

Onim p. n. naročnikom, ki se bodo z uspehom odzvali naši prošnji, poslali bomo brezplačno 1 **eksemplar** naše brošure „Iz naroda za narod.“

Upravništvo „Omladine.“

Ime in priimek	Posel	Bivališče	Zadnja pošta

Med starejšimi, še sedaj živečimi pisatelji je znamenit avtodidakt Aleksander Głowacki (Bolesław Prus) s svojimi iz življenja zajetimi povestmi. V njih zastopa idejo pozitivizma. Zlasti je znana njegova »Płaćcówka (Straža)« in »Emancypantki«.

Tem pisateljem se pridružuje še cela vrsta drugih literatov: Wieniawski, Junosza, Dygasiński, Gawalewicz, Kosiakiewicz, Dąbrowski, Gabrijela Śnieżko-Zapolska, ki je prva uvela v poljsko slovstvo naturalizem, a dosegla le v drami večje vspehe, humorist Jan Lam, Bałucki, Sewer i. dr.

Epika in lirika sta dolgo molčali. Bilo je sicer par poetov Wysocki, Wierzbicki, Dziędużycki, ki so se skušali v epiki, a povzpela se je poljska poezija šele, ko so se oglasili liriki Felicyan Faleński, Sowiński, Aspis. V delih Adama Asnyka pa je slavilo poljsko pesništvo svoj preporod. Kakor nekdanj Słowacki, se je igral Asnyk z blaglasjem jezika in z obliko, a tudi z mislijo. Kritik Chmielowski pravi o njem: »Otožen in občuten je, kakor zamišljena in ljubkujoča žena, možat in energičen kakor Tirtejeva pesem, naiven kakor neizkušeno, provincijalno dekle, vzvišen kakor tragična misel; ako hoče, je lahko bogokleten kakor Heine, ali je lahko veren kakor Tomaž Kempčan; lahko zre trezno na reči kot naturalist, lahko sanja kakor Słowacki, lahko opeva moč ljudstva in lahko brani princip despotizma...« Globoko zamišljen je zlasti njegov »Sen grobov«, spominjajoč na »Kralja Duha« Słowackega. Poskusil se je tudi v dramatiki, a res uspel je le njegov »Kiejstut«.

Asnyka je še prekosila Marya Konopnicka. Kakor Orzeszkowa je tudi ona v začetku mnogo besedičila, a se je kmalu umirila in povedala jasno svoj pesniški »Credo«. Bila je in je še pozitivistka, žena naprednega duha, poetka vseh ponižanih in zatiranih, poetka poljskega kmeta in delavca. Klerikalnim aristokratskim krogom njene ideje niso po volji, kar se je najbolje pokazalo pri proslavi 25letnice njenega literarnega delovanja, ki so se je klerikalni elementi le neradovoljno udeležili. Smelo, kakor malokatera žena, je zaklicala s Husom:

„O zemlja! Človeštvo! Prišlih dni svit!
K tebi stegam roke, tebi še napijem
to zadnjo čašo! Senca te še krije
grmada moja plameni... O Rim! Si sit?
Jaz duh sem... Žijem!“

Najbolj se je proslavila s svojo zbirko »Italija« in epom »Gospod Balcer v Braziliji«, ki je kljub mnogim liričnim momentom za »Panom Tadeuszom« najboljša poljska epično delo.

Prvobornik »moderne« je bil pesnik Miriam (Zenon Przesmycki), ki je zbral kot urednik lista »Życie« najboljše mlade moči okoli sebe. Maeterlinck, Baudelaire, Shelley so vplivali na »Mlado Poljsko«, Antoni Lange, Artur Oppman, Andrej Niemojewski, Adam M-ski so sledili njihovim vzgledom. Izmed »mladih« sta vstala zlasti dva talenta: Kazimierz Tetmajer in Jan Kasprowicz. Prvi je pesnik največjih

kontrastov, bolešt in radost, pesimizem in vera v bodočnost, obup in razkošje, vse mu polni dušo in ji izvablja čudokrasne akorde. Tetmajer je tudi pesnik Tatre, vso njeno krasoto opeva v zvenečih verzih.

Kasprowicz je pesnik pesimizma, ki ga umeva kot poet, ki čuti bol celega človeštva, ki mu je srce milijon trpečih, umirajočih src. Včasih se dvigne do titanskih višin in zapoje kakor psalmist svojo »Večno pesem«, svoj »Dies irae« z vso grozoto in strahom sodnega dne in se roga »usmiljenemu in pravičnemu« Bogu. Ena najmogočnejših pesmi v slovanskem slovstvu pa je njegova »Na griču Smrti«, kjer opeva ono tako mučno razdvojenost človeške duše. Kasprowicz je sin poznanskega kmeta in je zato demokrat z dušo in telesom, vnet zagovornik vseh onih, ki ne najdejo pravice. Znana je zbirka njegovih pesmi »Grm divje rože«. V psemlu »Chrystus« pojmuje Krista kot panteist, kar je tudi v vseh svojih drugih delih.

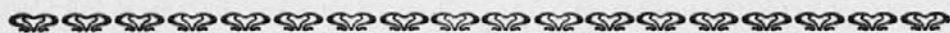
Glavni zastopniki poljskega modernega romana in novelistike so: Władisław Reymont, pisatelj kmečkkega romana »Chłopi (Kmetje)«, ki vzbuja splošno pozornost v vseh literarnih krogih; Stefan Żeromski, avtor zgodovinskega romana »Popioły (Pepel)« iz Napoleonovih časov, Sieroszewski, pisatelj eksotičnih povesti, večinoma iz sibirskega življenja; mladi Arkan, ki opisuje življenje bednih in tlačnih; Przybyzewski, voditelj poljskih dekadentov.

Najnovejše poljsko slovstvo pa stoji v znamenju dramatike. Do nedosežne višine so se tu povzpeli Wyspiański, Rydel in Staff. Prvi je spisal znamenito dramo »Wesele (Svatba)«, drugi »Začarano kolo«, tretji »Zakład«. Vsi so simbolisti in artisti in vplivajo s pestrimi barvami svojih prizorov in melodijoznostjo verza.

Vedno bolj se dviga poljsko slovstvo in ne ostaja za drugimi svetovnimi, mnoge celo prekaša. In dela in imena »mladih« kažejo, da bo doseglo še višje cilje.

Opomba pisatelja. To je le kratek pregled slovstva, zato nikakor ni popolen in natančen. Radi pomanjkanja prostora tudi nisem mogel žalibog vsaj moderne malo bolj očrtati in sem se moral zadovoljiti s samim naštevanjem imen. Članek o poljski moderni izide pa itak v »Ljubljanskem Zvonu«.

Literatura: Brückner, Dzieje literatury polskiej w zarysie. — Brückner, Geschichte der polnischen Literatur. — Brandes, Polen. — Chmielowski, Zarys najnowszej literatury polskiej (1864—94). — Feldman, Piśmiennictwo polskie (1889—04). — Adam Asnyk, literaturnaja charakteristika, spisal A. I. Jacimirskij; Slavjanskija Izvjestja 1906. — Vaclav Sieroszewski, lit. charakteristika ibidem. Marija Konopnickaja, lit. har. ibidem. — Tarnowski, Historya literatury polskiej.



NARODNO-RADIKALNO DIJAŠTVO.

(Iz srednješolskih krogov — piše KOROTANSKI.)

(Konec.)

Iz vsega torej spoznamo nujno potrebo intenzivnega, zlasti socialnega dela v vseh slojih naroda. Da bi pričakovali kake pomoči od zunaj, bi bilo vzpričo dosedanjih izkušenj naravnost nesmiselno; saj nas prazne nade najprej lahko dovedejo v resignacijo, ki bi bila vsekakor začetek naše propasti. Ako reflektujemo na boljšo bodočnost, vstvarimo si jo sami! Naš princip je torej samopomoč. Naše delo pa ne sme biti samo negativno, to se pravi, mi se ne smemo omejiti na kritikovanje in rušenje obstoječih razmer, naše delo mora biti v prvi vrsti vstvarjajoče, torej pozitivno. Eminentno važnim smatramo drobno delo — Kakšne uspehe ima drobno delo, vidimo zlasti pri Čehih. Vendar se to pri nas še vedno premalo uvažuje. Drobno delo izvršuje lahko vsak srednješolec in je to naravnost njegova narodna dolžnost; zato se mi zdi potrebno, da o tem o priliki obširno izpregovorim. Iz našega načela samopomoči sledi nujno tudi princip samoizobrazbe.

Že akceptiranje teh točk bi moralo zadoščati, da si vsak sam vstvari svoje razmerje napram drugim javnim vprašanjem. Vendar me je prežalostno strankarstvo, ki je do zadnjih časov vladalo in deloma še vlada med slovenskim dijaštvom, napotilo k temu, da izpregovorim par besed špecijelno o našem razmerju napram klerikalizmu. — Pred vsem vero strogo ločimo od klerikalizma. Vera je stvar človeškega čuvstvovanja. Čisto, neskaljeno vero kot vzvišen ideal spoštujemo; zaničujemo pa ono vrsto pojmovanja, da se smatra vera kot sredstvo v dosego egoističnih ciljev ali da se degradira vera na nivo nekake policijske morale, kakor se to kaže v raznih grožnjah s peklom, hudičem in s sljčnimi takimi prikaznimi. Temu nasproti stojimo mi na socialno etičnem stališču: ne iz strahu pred kaznijo na onem svetu, ampak iz prepričanja, da je to ali ono za družbo, kateri pripadamo, slabo, iz notranje etične sile se moramo slabega ogibati! — Sicer pa smatramo vero za povsem individualno stvar posameznika. — Načeloma nasproti smo klerikalizmu. Klerikalizem ni bistveno nič drugega nego močna mednarodna politična organizacija. Tej organizaciji smo načeloma nasproti zlasti z narodnega in demokratičnega stališča. Vse prizadevanje klerikalizma meri na to, da združi vso politično moč v rokah cerkvene hierarhije, v rokah duhovščine. Klerikalizem je nekak kosmopolitizem, ki iz principa nasprotuje pravi narodnostni ideji. Ako se pa n. pr. pri nas odeva klerikalna stranka z narodnim plaščem, je to le njena taktična poteza, narodnost ji je le sredstvo, da se popularizira. Saj nas uči vsa zgodovina, kako spretno je znal klerikalizem vedno računati s položajem, kako izvrstno se je znal vsikdar prilagoditi razmeram, samo da služi svojemu končnemu smotru. Med tem, ko se je zlasti v srednjem veku tesno oklepal plemstva ter proglašal bogokletnim vsak odpor proti krivičnim in krutim oblastem, ki »so od Boga postavljene«, zdaj splošno

propaguje »demokratizacijo« vsega javnega življenja. Med tem, ko je klerikalizem na Slovenskem nekdanj proglašal narodnost za poganstvo, jo zadnje čase sam propagira, samo da naveže nase narodne mase. Značilno za našo klerikalno stranko je n. pr. tudi to, da si je takoj, ko je spoznala, da narodnostna ideja ne vleče več tako, kakor si je želela, nadela gospodarsko krinko. (Primerjaj izpremembo raznih »slovenskih-katoliških« društev v »kmečke zveze«!) Klerikalizem se torej ne straši nobene nedoslednosti, če se gre za uresničenje njegovih namenov, tako, kakor izrablja vero, izrablja tudi vse drugo! Da bi bila torej naši klerikalni stranki narodnost princip, je izključeno, ker duhovščina, dasiravno slovenska, nikdar prav narodna biti ne sme in tudi biti ne more; kajti odvisna je od faktorjev, ki stojijo izven našega naroda, ki torej povsem naravno postavljajo svoje, to je cerkvene koristi nad naše narodne koristi; saj nam konkretnih slučajev o tem ne primanjkuje. (Primerjaj samo hinavsko sovražno stališče, ki ga zavzema Rim glede vprašanja staroslovenskega liturgičnega jezika. Dozdevnemu edinstvu katoliške cerkve so se žrtvovale naše narodnostne koristi.) Naše narodno načelo pa je, da svoj narod politično osvobodimo, to se pravi, združiti hočemo narodovih rokah vso njegovo politično moč, da sam s seboj razpolaga, da sam odločuje o svoji usodi. **Gospodstva nad slovenskim narodom ne priznamo in naj si bo to gospodstvo tudi rimsko!**

Da smo klerikalizmu nasprotni z demokratičnega stališča, sledi iz tega, da kot demokratje upoštevamo in priznamo samo ljudsko voljo in suverenost. Klerikalizem upošteva ljudsko voljo pač samo v toliko, v kolikor ta poslednja služi njegovim namenom. — Mislim, da sem dosti jasno označil naše načelno nasprotstvo proti klerikalizmu.

Da bi zdaj še preciziral naše stališče napram drugim strankam, smatram za nepotrebno, ker sem že zadnjič povdaril načelo neodvisnosti narodno-radikalnega dijaštva od političnih strank. Vendar naj se, predno končam, dotaknem še jednega vprašanja in sicer vprašanja naše sloge, ker vladajo o tej poslednji, zlasti v nekaterih dijaških krogih, jako čudni pojmi, ki nam pričajo o izvanredni sentimentalnosti. Najdejo se namreč nepopoljšljivi idealisti, ki neprenehoma jadikujejo po slovenski slogi, le v popolni slogi vidijo našo rešitev. Mi pa, ki hočemo uvaževati v prvi vrsti dejanski položaj, ki računamo z realnimi razmerami, stojimo na drugem stališču. Prepričani smo, da je absolutna sloga vzpričo dejanskega položaja in vzpričo človeške narave sploh nemogoča; drugič je pa taka sloga, kakor si je želijo razni fantasti, tudi povsem nepotrebna, da celo škodljiva. Med načeli je boj neizogiben. Če bi se pa vendar skušalo nasprotje med načeli na umeten način prikriti, bi bila to nesmiselna samoprevara, ki se lahko kruto maščuje. Sicer pa se ravno v boju bistrijo pojmi, v živahnem boju je tudi živahno življenje. Narod brez strank pade v politično letargijo. Narod, ki ima stvarne, zdrave stranke, je tudi politično zaveden. Stvarno strankarstvo je merilo o politični zrelosti naroda. Seveda s tem nismo zanikali, da je sloga v

gotovem smislu res potrebna. Nasprotno smo odločni zagovorniki edino mogoče in potrebne sloge, da namreč stranke za skupne narodne interese tudi skupno nastopijo. To jim mora vevati že priprosti razum. Seveda tam, kjer vladajo vedno strasti in vsled osebnega boja tudi osebno sovraštvo, sploh razum do veljave več priti ne more. Izključno je skupno sodelovanje tudi tam, kjer prevladujejo osebne koristi. Zato je obsojati osebni boj po našem kranjskem kalibru; iz dna duše pa zaničujemo političnega koristolovca. — Strankarski boj bodi stvaren in dostojen.

Orisal sem zdaj vsaj v glavnih potezah program narodno-radikalnega dijaštva. Naj bi bila moja razprava impulz k temu, da bi se vse slovensko dijaštvo resnejše jelo zanimati za naše težnje, ki so edino sposobne in upravičene, da tvorijo program dijaške struje.



LISTEK.

Društvo slovenskih profesorjev je na svojem zadnjem občnem zboru izrazilo željo, da bi prevzelo v svoj delokrog skrb za izdajanje slovenskih učnih knjig za višje razrede srednjih šol. Doslej je »počivala« ta naloga v rokah posebne enquete pod vladino patronanco. Vprašanje slov. učnih knjig je ahilova peta slovenskega profesorstva in dogodki zadnjih let žal pričajo, da se nade, ki jih je stavila slov. javnost v profesorje, niso uresničile. Za danes se omejimo na to konstatiranje; profesorskemu društvu pa priporočamo, da varuje ugled profesorskega stanu s tem, da nastopi z vso brezobzirnostjo proti vsakemu zavlačevanju tega, za vso slov. javnost tako perečega vprašanja. — Društvo prireja perijodične sestanke svojih članov, na katerih se razpravlja o aktualnih stanovskih vprašanjih. Na enem zadnjih sestankov se je obravnavalo vprašanje reforme pouka klasičnih jezikov na gimnazijah. Fiksirale so se razne reformne zahteve, pred vsem pa se je upravičeno povdarjalo, da more biti pouk v tujih jezikih uspešen le, ako temelji na materinem jeziku, iz česar sledi z nujnostjo zahteva, da naj se nameščajo na slovenskih zavodih edinole slovenske učne moči.

Izredni občni zbor graškega Sokola, ki naj bi rešil sporno vprašanje, smejo li biti člani tudi klerikalni akademiki, se je vršil v soboto, 2. marca t. l. Odbor je zastopal pravilno mnenje, da po pravilih ne more braniti vstopa nobenemu Slovencu, ki želi v Sokolu telovaditi in se vzgajati. To sta povdarjala br. načelnik in blagajnik. Br. Kramer je priznaval pravilno postopanje odbora, povdarjal pa je, da sta pravo sokolstvo in klerikalizem nespoljljiva pojma. Tyrš pravi: mi ljubimo enakost, mi ljubimo svobodo; omenjal je stališče slovenskih klerikalcev napram sokolstvu ter vprašal klerikalce-akademike za njihovo mnenje. Ako hočejo biti pravi Sokoli in zvesti ter pošteni branitelji sokolske ideje ne-le v Gradcu, ampak tudi v domovini, naj ostanejo bratje v Sokolu, ako pa so prišli iz drugih namenov, naj zapustijo naše vrste. Klerikalci so molčali... Govornikovim izvajanjem je pritrdil brat

načelnik, še enkrat povdarjajoč sokolsko idejo in disciplino. Občni zbor ni storil nikakega pozitivnega sklepa, prepustil je prizadetim in njihovi vesti — da sami rešijo vprašanje.

Družbi sv. C. in M. v posnemo. »Südmarka« namešča v svojem vestniku podružnice po visočini prispevka. S tem se zanese v delovanje podružnic neka medsebojna tekma, ker skuša jedna prekositi drugo, da doseže stem čim višje mesto. Tako je n. pr. povdarjal načelnik ljubljanske podružnice s ponosom, da je izkazana podružnica »Südmarke« v Ljubljani v vestniku na petem mestu. Ta modus priporočamo družbi sv. C. in M. in upamo, da naši želji že v prihodnjem vestniku ustreže.

Graški »Sokol«. Med graškim naprednim dijaštvom, sosebno med našimi somišljeniki se je vnela v zadnjem času kontroverza: je li dopustno, da se vsprejemajo v »Sokola« tudi klerikalci ali ne. Zadeva po našem mnenju ni nikakor zamotana. Res je, da nima sokolstvo ničesar opraviti s političnimi strankami, toda ideja sokolstva je ideja prave svobodomiselnosti in predvsem absolutne narodnosti. Klerikalizmu nasprotuje sokolstvo po svoji ideji; in naj si vzamemo klerikalizem kot politično stranko ali pa kot svetovno naziranje: vedno si bo s sokolstvom diametralno nasprotno!

»Prosveta«. One tov., ki so o božiču obljubili darovati knjig za »Pro-Prosvetne knjižnice na Koroškem, prosimo, da jih sedaj takoj določijo svetih« v Ljubljano. — Podružnica »Prosvete« se ustanovi za Gorenjsko.

Predavanje »Prosvete« o božičnih počitnicah. Člani akad. fer. društva »Prosvete« so priredili o božičnih počitnicah sledeča predavanja: t. iur. Rauter (v Ljutomeru): Simon Gregorčič; t. iur. Zorjan (v Središču): Simon Gregorčič; t. ing. Turnšek (v Rečici): Izlet na severni tečaj; — (v Nazarju isto); — (v Nazarju): Štirje letni časi (za šolske otroke); t. phil. Breznik (v Kamniku): Simon Gregorčič; t. iur. Jan (na Bledu): Doneski k narodnemu gospodarstvu na Gorenjskem.

Reforma podpornega sistema pri graškem podpornem društvu. Resolucije, katere je sprejelo slovensko graško dijaštvo na svojem zadnjem zborovanju (glej »Omladino« št. 10), so se deloma tudi izvedle. V glavni odbor slov. podpornega društva se dijaški pododbor sicer ni sprejel, ker bi to nasprotovalo (?) društvenim pravilom; vendar pa je podporno društvo uvaževalo drugi del resolucije glede razdeljevanja podpor. S tem, da se je način razdeljevanja uredil in sicer po nasvetu narodno-radikalnega dijaštva, storili smo v saniranju našega gmotnega stanja velik korak naprej. Pri razdeljevanju podpor ni imelo podporno društvo do sedaj nobenega sistematičnega načrta. Kako so se dosedaj podpore delile, je »Oml.« poročala že v prosinčevi številki. Želeti bi pač bilo, da bi se novi načrt uveljavil tudi pri drugih podpornih društvih. Zato ga hočemo tukaj v kratkih potezah orisati.

Prošnje za podpore se vlagajo pri posameznih akademičnih društvih (sicer se ne vsprejmejo), kjer ima vsak član vpogled vanje. »Dijaški pododbor« jih vzame v posebni seji v pretres, ter predvsem presodi, ali so navedeni podatki resnični ali ne. — Prošnje z dosledno neresničnimi podatki se a limine zavržejo; druga naloga dijaškega pododbora je, da

posebno priporoči one prosilce, ki so pred drugimi vpoštevanja vredni, ker stojijo pred izpiti, so bolehnii itd. Tem prosilcem se predvsem nakloni višja podpora. »Podporno društvo« vedno uvažuje nasvete dijaškega pododbora ter nastopa po naslednjem sistemu:

Vzemimo slučaj, da je treba razdeliti razpoložnino 120 K med pet prosilcev, izmed katerih ima *A* 5 K mesečnih dohodkov, *B* 10 K, *C* 15 K, *D* 30 K, *E* 40 K. Pravično je, da se teh 120 K tako razdeli, da imajo konečno vsi prosilci jednako mesečnih dohodkov, ki znašajo recimo x K. Potemtakem mora dobiti *A* $(x-5)$ K, *B* $(x-10)$ K, *C* $(x-15)$ K, *D* $(x-30)$ K, *E* $(x-40)$ K. Ako seštejemo te podpore, mora biti ta vsota seveda jednaka 120 K. Nastavimo torej lahko sledečo jednačbo: $(x-5) + (x-10) + (x-15) + (x-30) + (x-40) = 120$. — Ako rešimo to jednačbo, dobimo $x = 44$ K. Torej dobi prosilec *A* 39 K, *B* 34 K, *C* 29 K, *D* 14 K, *E* 4 K. Ako pa imamo namesto 120 K samo 80 K za razdeliti, dobimo iz naše jednačbe samo $x = 36$ K. V tem slučaju dobi prosilec *E* $(x-40)$ K, to je -4 K. Ker bi pa gotovo *E* najodločneje protestiral proti negativni podpori, črtati ga moramo iz liste prosilcev in razdeliti podporo 80 K samo med *A*, *B*, *C* in *D* po zgoraj nastavljeni jednačbi.

Ako dobe prosilci poleg denarnih prispevkov brezplačno hrano ali stanovanje, mora odbor brezplačno hrano, ozir. stanovanje primerno ceniti in prišteti to k denarnim dohodkom.

Seveda se ta načrt ne da in ne sme izvajati povsem šablonsko, ker vpoštevati se morajo čestokrat, kakor sem preje omenil, različne okoliščine, ki zahtevajo, da se temu ali onemu podeli izvanredno visoka podpora.

Ko so se podpore razdelile, napravi podporno društvo zapisnik ter ga pošlje v treh izvodih dijaškemu pododboru, resp. vsakemu akad. društvu.

Z vsem priznanjem moramo konstatirati, da »Slov. podporno društvo« rado in z veseljem pozdravlja vsako dobro reformo v razdeljevanju podpor — zbalo se tudi ni novega, navidezno precej kompliciranega sistema, ki pa se izvrstno obnaša.

Viktor Turnšek.

A. Kosi: Šopek šolskih pesmi. (S posebnim ozirom na narodne in v narodnem duhu zložene napeve.) Na zadnjem počitniškem dijaškem shodu v Št. Jakobu na Koroškem se je naglašalo, kako delujejo Nemci za germanizacijo slovenske šole in z njo slovenskega ljudstva. V ta namen se poslužujejo vseh mogočih sredstev; jako dobro jim služi v tem oziru nemška pesem. Že v najnižjih razredih ljudskih šol poučujejo nemške — tudi nacionalne — pesmi in kjerkoli je peščica Nemcev, tam si osnujejo pevsko društvo, da navdušujejo ljudstvo s petjem za nemško stvar. Posledica tega je neizogibna; po vseh krajih Koroške ti done na uho razne nemške melodije, a lepi slovenski napevi ginejo od dne do dne. — Nemci niso podcenjevali vzgojnega pomena petja posebno pri mladini. Zato se nam ni čuditi, da se je tudi od slovenskih učiteljev vedno bolj pogosto slišala zahteva: V šolo narodno pesem! Blizu petnajst let se je naše učiteljstvo ogrevalo za to misel, dobro vedoč, da vzbudi le narodna pesem v šolski mladini pravo veselje do petja. Marsikateri učitelj mi bo iz lastne skušnje

lahko potrdil, da z ničemur mladine ni tako zadovoljil in vzradostil, kakor če so zapeli narodno pesem. To pesem pojejo tudi radi izven šole, kar se o umetnih ne da reči. Celo ministrstvo zahteva v učnem načrtu, naj goji učitelj pri pevskem pouku tudi narodne pesmi. — V zadnjem času se je že mnogo storilo za povzdigo narodne pesmi v ljudski šoli; največ neprilik pa je delalo besedilo, ki mnogokrat nasprotuje vzgojnemu namenu in zato ni primerno za šolo. Temu je v veliki meri odpomogel g. A. Kosi, ki je lani izdal »Šopek šolskih pesmi« I. in II. del*). Tukaj je zbranih okoli 100 narodnih napevov — mnogo jih je zdaj šele prvič objavljenih — ki jim tvori podlago besedilo iz šolskih beril in čitank. Zraven teh narodnih napevov je še veliko število umetnih, z narodnimi motivi in v narodnem duhu komponiranih pesmij znanih naših skladateljev: Adamiča, Druzoviča, dr. Ipavca, Juvanca, Kosija, bratov Serajnikov, Vrable in drugih. Prva dva zvezka so pedagoški slovenski in hrvaški listi s priznanjem pozdravili. IV. del bo prinesel tudi narodne pesmi z izvirnim besedilom. — Zato priporočamo posebno tovarišem učiteljiščnikom nabavo teh pesmaric, ki jim bodo dobro došle pri pouku petja v ljudski šoli; pripomogle jim bodo, da bodo lahko širili narodne melodije med našim naraščanjem.

Ustanovni član akademičnega društva »Tabor« je postal g. dr. Štefan Sagadin v Celju.

Izobraževalno delo v »Taboru«. V zadnjem mesecu so se vršila v izobraževalnem klubu sledeča predavanja: tov. med. Černič je nadaljeval in dogotovil ciklus svojih predavanj: O razvoju človeka; tov. iur. Korun ciklus predavanj: O marksizmu. — Na programatičnem občnem zboru so referirali tovariš Miloš Stibler: Pozitivno delo narodno-radikalne struje; tov. iur. Korun: Narodno-radikalno dijaštvo in naše politične stranke; tov. phil. Leskovšek: Naša akademična društva; tov. med. Černič: Delo v »Taboru«. P.

Akad. društvo »Tabor« v Gradcu. Na predzadnjem občnem zboru se je sklenila sledeča resolucija: Društvo »Tabor« pozivlja svoje člane, da polnoštevno pristopijo k akad. ferij. društvu »Prosveti«.

Izobraževalno delo v »Sloveniji«. Pretekli mesec je priredil izobraževalni klub sledeča predavanja: T. dr. Rostohar: o veri in znanosti; iur. Voj. Molè: Leonid Andrejev (dvakrat); iur. Jos. Angeletto: o sistemih narodnega gospodarstva in drugič: o razvoju socialne demokracije; iur. Fr. Trampuž: Kako misli Ibsen o zakonu (dvakrat). Vrhutega je priredil klub izlet v državno tiskarno. Poleg teh predavanj se je razpravljalo v posebnem klubu o pomenu in načinu organizatoričnega dela. O.

II. umetniško-zabavni večer »Slovenije« se je vršil koncem prosinca. Čisti dohodek tega večera (30 K) se je izročil za Gregorčičev spomenik

*) Naroča se pri g. pisatelju v Središču; I. del stane 90 h, II. 1 K.



Zidanšek dokazuje svojo ljubezen do mladine s tem, da imenuje sedmošolce »falote« in »gemeines Volk«. Posebno so mu k srcu prirastli radikalci, ki imajo po njegovih besedah »poganske nazore«. — Koncem prosinca bi se bilo 7 dijakov v spalnici za peto šolo skoraj za dušilo in to le vsled varčnosti ravnatelja, ki ne da prej kuriti spalnic, ko v pozno noč. Nekaj jih je v nezavesti popadalo po tleh, jeden, ki je šel iz sobe, je celo vsled slabosti obležal na hodniku. Zjutraj, ko so za silo prišli k zavesti, pa pride ravnatelj in jih pozdravi z »lumpi v šolo!« Še po zdravnika dolgo ni hotel poslati, ker vsemogočni g. kuharici to ni bilo po volji. Ko je potem zdravnik enega posebno slabotnega preiskoval, zarohni ravnatelj: »Das ist ja so ein Spitzbub!« Vzor krščanskega pedagoga! — Snaženje prostorov je popolnoma pomanjkljivo. Naravnost smešno pa je, ako se dijakom »za kazen« omejuje in prepoveduje uporaba semeniškega vrta, ki je v prvi vrsti namenjen gojencem. — Posledice Zidanškovega ravnateljstva so vidne na vseh koncih in krajih: vedno več bolnih dijakov kakor pod prejšnjim ravnateljem, nejevolja na eni, a dobrikanje in breznačajnost na drugi strani. Semenišče v najnovejši dobi ne vzgaja, ampak ubija duševno in telesno.

O razmerah v celjski »Dijaški kuhinji« čitamo v zadnjem času po slovenskem časopisju skrajno žalostne vesti. Kuratoriju »D. k.« se očita brezbriznost — hrana v kuhinji je baje pod vso kritiko, vrhu vsega pa še skrajno nesnažna. Da odgovarjajo ta očitanja dejstvom, o tem smo se informirali. Vemo sicer, da je ravnatelj vselej bona fide in ni vedoma povzročil škandaloznih razmer — toda nabirati denar in izplačevati oskrbniku račune, ne more in ne sme biti edina naloga društva »D. k.« Naj se vendar uvede primerna inšpekcija, ki pa naj si ogleda tudi kuhinjo, v kateri se obed pripravlja. Celjske št. srednješolce pa prosimo, da vršijo tako inšpekcijo tudi sami ter vsak slučaj brezobzirno naznanijo — to je po našem mnenju nele njihova pravica, ampak tudi dolžnost, napram sebi in tovarišem!

Na celjski gimnaziji, se je začelo denuncirati. — Najprej naznani slovenski profesor »liberalne« dijake, da imajo svojo knjižnico, v kateri se nahaja celo Renan, da čitajo »liberalne« liste ter tamburajo. Profesor je svoje delo vršil dvakrat (menda da bo bolje držalo!) in sicer v »Slov. Gospodarju« in pri ravnateljstvu. V »Sl. Nar.« pa vrača patronus »liberalnih« dijakov šilo za ognjilo, ter denuncira »klerikalce«. Nimamo primernega izraza za tako herostratsko početje — obsojamo je kar najostreje. Naj je prvi denuncijant, varuh slov. mladine, profesor (veronauka?) desetkrat nastopil proti liberalnim dijakom — nobenemu Slovincu ne dajemo pravice izročati naše dijaštvo nemškemu prof. zboru in naj si bo to desetkrat klerikalno. — Zdi pa se nam, da je dotični dopisnik »Sl. Nar.« dobro vedel, da se ne gre za »klerikalce«, katerih celjska gimnazija skoraj niti ne pozna.

Nesramnost. »Slovenčev« graški dopisun (moža poznamo po rogovih) dovolil si je pobožno predpustno šalo. Da povečuje triglavansko-zarjansko zvezo proti narodnim radikalcem, tega mu ne moremo prepovedati, to je stvar okusa naprednih Triglavčanov; da pa se z lažmi in očitnim obrekovanjem zaletava v naš »Tabor«, to si bomo vedeli in znali mi prepovedati. Dokazali mu bomo prav kmalu ad oculos, da ostanejo njegove vesti o krizi v našem »Taboru« pobožne klerikalne želje. Pribiti hočemo danes le nesramno obrekovanje, za katero pač ne bo dobil velikonočne odveze. Mož konstatira v svojem dopisu resnično dejstvo, da je politična oblast po preteku celega leta vendarle potrdila pravilnost odbora akad. podružnice, ki sestoji iz Taborjanov — »vsled zveze z Nemci« pravi, in vsak razsoden človek se smeje. Nato pa pristavlja, da se Taborjani ne upajo sklicati občnega zbora, ker se bo je računov! Kdor razmer ne pozna, bo seveda prepričan, da so blagajniške knjige v neredu. Nato tudi merijo dopisunove besede. Njegova katoliška zlobnost se kaže baš v tem stavku: dobro namreč

ve, da se občni zbor akad. podružnice baš radi tega ne more vršiti, ker novi odbor do danes ni prejel od svojih klerikalnih in triglavanskih prednikov društvenih knjig, in sicer na opetovane pozive ne, tako da mu ni preostajalo ničesar družega, kakor tirjati jih sodnijskim potom. Za dopisnikovo podlost si poiščemo primerneга zadoščanja. Z njegovo osebo se bodedo še bavili na primeren način, akoravno je najlepša obsodba Greuterjev enostavni, a krepki: Pfui Teufel!

Doneski k »čiščenju« na srednjih šolah. Na novomeški gimnaziji pada število dijakov od leta do leta naravnost rapidno. Poučne so v tem oziru sledeče številke. Leta 1898/99. je vstopilo v prvi razred 51 dijakov, prihodnje leto je bilo od teh v drugem razredu le še 32, nato v tretjem samo 29, v četrtem 17, v petem 11, v šestem 9, v sedmem 8 in v osmem se je srečno znašlo zopet 8 tovarišev. — Še radikalnejše so pometali s prihodnjo generacijo, ki je vstopila v prvo šolo l. 1899/00. Tu so padale številke takole: 60, 41, 25, 16, 8, 6, 5, 4. Če bi človek stavil te »numare« v loterijo, pa bi gotovo terno zadel! Človek se začuden vpraša, je li dijaški material novomeške gimnazije v resnici tako slab, ali tiči krivda kje drugje. To pa je gotovo, da bomo, ako se bo po tem »sistemu« nadaljevalo, stali v par letih pred vprašanjem, ali naj se višji razredi novomeške gimnazije ne zapro radi pomanjkanja dijakov.

Znani »vzgojitelj« Gerstner na ljubljanskem učiteljsku še ne miruje. Vedno še obklada gojence z že znanimi psovkami. Poleg tega se izraža tako žaljivo o gojencih, da moramo opozoriti slovensko javnost na tega »olikanega« moža. Rekel je pred kratkim: »Sie sind alle nicht soviel wert, dass ich auf Sie spucken würde«. Skrajni čas je že, da se pokaže temu človeku pot z zavoda. Slovenci smo zelo potrpežljivi ljudje, a takih nesramnostij se ne pustimo dopasti.

Odboru »Triglava« priporočamo, naj pazi na nekatere društvene člane, ki se obnašajo napram slovenskim kolegom posebno po kavarnah nedostojnejše nego vsak nemški burš. Določite tem ljudem enostavno »horo legalis«, ali jih pa izročite pametnim tovarišem v varstvo, sicer bomo primorani javno ožigosati škandalozne nastope, česar danes zgolj iz ozirov na vse slov. dijaštvo in tudi na pametne in poštene fante iz Vaših vrst ne storimo. Torej caveant consules!

LISTNICA UREDNIŠTVA.

S pričujočo številko sklepamo tretji letnik našega lista. Oni, ki so nam ob rojstvu in pozneje prorokovali, da se list ne bo vzdržal dolgo, so se pač zmotili. Z najboljšimi nadami v bodočnost in navdušenjem za vzvišeni namen, kojemu služimo, duševno osamosvojitve in regeneracijo slovenske mladine, predvsem slovenskega srednje- in visokošolskega dijaštva, nastopamo četrti letnik. Nasprotnikov se ne bojimo. Mladi smo in zaupamo v svoje sile. Onim pa, ki so nas v naših stremljenjih podpirali, izrekamo svojo iskreno zahvalo, nadejajoč se, da ostanejo listu i v nadalje zvesti prijatelji, bodisi kot sotrudniki, bodisi kot naročniki, upamo pa tudi, da se njih število z novim letnikom znatno pomnoži. — Dopisnikom *I. L., M. K., A. K., J. B.* in *A. M.*: Vaše prispevke porabimo večinoma prihodnjic. — *Dr. K.* v *L.*: Vaši želji ne moremo ustreči. Več pismeno.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Cenjene poverjenike našega lista tem potom najuljudneje prosimo, da poberejo in upošljejo zaostalo naročnino še pred 1. aprilom. Obenem se obračamo do njih in vseh prijateljev našega lista s prošnjo, da nam pošljejo še pred 20. marcem natančni imenik (ime, priimek, stan, naslov) vseh onih oseb, ki se naročajo, oziroma bi se naročili na novi letnik.

